

УДК 378.091.31/.39-025.11:[378.018.8:373.5.011.3-051]:159.944.4-021.484-043.83]:378.011.3-051-043.2](045)
DOI: 10.31499/2307-4914.1(31).2025.333814

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У ФОРМУВАННІ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Олег Ялоза, аспірант, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0009-0000-2519-6212

E-mail: oleh.yaloza@udpu.edu.ua

У статті досліджується роль викладача у формуванні резильєнтності майбутніх педагогів у змішаному навчанні. Визначено ключові чинники стійкості до стресу, розглянуто вплив педагогічної підтримки на адаптивність та саморегуляцію здобувачів вищої освіти. Результати дослідження підтверджують, що регулярний зворотний зв'язок, безпечне освітнє середовище та інтерактивні методи підвищують мотивацію і професійну впевненість.

Ключові слова: викладач, резильєнтність, змішане навчання, педагогічна підтримка, адаптація, інтерактивні методи, стресостійкість, коучинг, гейміфікація, рефлексія.

THE ROLE OF THE TEACHER IN FORMING THE RESILIENCE OF FUTURE TEACHERS IN BLENDED LEARNING

Oleh Yaloza, PhD Student, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0009-0000-2519-6212

E-mail: oleh.yaloza@udpu.edu.ua

The article examines the role of the teacher in shaping the resilience of higher education students of pedagogical specialties in a blended learning environment. The main factors influencing the resilience of future teachers to stressful situations in professional activities are identified, including: teacher support, use of interactive teaching methods, coaching practices, reflective strategies and gamification of the educational process. The influence of pedagogical support on the level of adaptability of future teachers to the conditions of blended learning, their ability to self-regulation and stress management is considered in detail. The results of an empirical study confirming the importance of teaching interaction in the process of developing future teachers' resilience are presented. It was found that regular feedback, creating a safe educational environment and introducing interactive teaching methods contribute to increasing the level of motivation, professional confidence and emotional stability of higher education students. The article analyzes the current regulatory documents that regulate the implementation of blended learning in higher education institutions and contribute to the creation of an adaptive educational space. The prospects for further research aimed at improving approaches to the formation of future teachers' resilience in the context of digitalization of education and modern challenges of professional activity are outlined. The necessity of developing practical recommendations for teachers on the effective use of blended learning technologies to increase the level of psychological resilience of future teachers is also noted.

Keywords: teacher, resilience, blended learning, pedagogical support, adaptation, interactive methods, stress resistance, coaching, gamification, reflection.

У сучасних умовах надання освітніх послуг змішане навчання стало важливою складовою підготовки майбутніх педагогів. Поєднання традиційних та цифрових технологій створює нові виклики, які потребують стресостійкості, адаптивності та саморегуляції, тому резильєнтність виступає ключовою компетентністю, яка допомагає здобувачам вищої освіти подолати труднощі й ефективно працювати в освітньому середовищі. Викладач при цьому відіграє важливу роль у розвитку зазначеної якості, використовуючи сучасні методи навчання та підтримки майбутніх педагогів.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення ролі викладача у формуванні резильєнтності здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей в умовах змішаного навчання. Незважаючи на наявні дослідження із зазначеної проблеми у педагогічній діяльності, недостатньо уваги приділено саме методам та підходам, які можуть бути ефективно застосовані в освітньому процесі за умов поєднання традиційного та онлайн-навчання.

Загалом вітчизняна законодавча база забезпечує необхідні умови для ефективного впровадження змішаного навчання та розвитку резильєнтності у майбутніх педагогів. Використання нормативно-правових актів, методичних рекомендацій та програм підвищення кваліфікації сприяють створенню більш адаптивного та стійкого освітнього середовища. Так, основними законодавчо-нормативними документами, що визначають загальні принципи освітньої діяльності, є Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про повну загальну середню освіту». Вони закладають фундамент для впровадження інноваційних методів навчання, розвитку педагогічної майстерності, підтримки стресостійкості освітян та передбачають можливість використання змішаних форм навчання [9; 11; 12]. Це особливо актуально в умовах цифровізації освіти та необхідності адаптації учасників освітнього процесу до нових викликів.

Крім законодавчих актів, Міністерство освіти і науки України розробило низку нормативно-правових документів, спрямованих на вдосконалення освітнього процесу. Одним із ключових є «Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти» [4]. Цей документ містить практичні поради щодо організації змішаного навчання, підготовки навчальних матеріалів, оцінювання здобувачів освіти та підтримки їхньої адаптації до нових умов в освіті.

Міністерством освіти і науки України розроблено «Типову програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників», яка спрямована на розвиток професійних компетентностей викладачів. У програмі особлива увага приділяється питанням психологічної підтримки здобувачів освіти, розвитку їхньої емоційної стійкості та впровадженню інноваційних методик в освітній процес [7].

Також в Україні діють ініціативи, спрямовані на підтримку резильєнтності учасників освітнього процесу. Наприклад, Програма «Плекання резильєнтності в освітніх закладах», ініційована Міністерством освіти і науки України, допомагає педагогам опанувати стратегії управління стресом, формування позитивного мислення та саморегуляції в умовах сучасних викликів [10].

Окремі аспекти формування резильєнтності майбутніх педагогів, а також упровадження змішаного навчання вже стали об'єктом наукових досліджень як українських, так і зарубіжних учених. Зокрема, науковці зосереджували увагу на питаннях адаптації здобувачів освіти до змішаного формату навчання, розвитку їхньої

резильєнтності, а також ролі викладача у підтримці емоційної стійкості та професійного становлення майбутніх педагогів.

Підґрунтя для розуміння психологічної стійкості педагогів у професійній діяльності сформоване у дослідженнях Л. Адаменко [1], А. Алієвої [5], О. Борюшкіної [5], І. Нечітайло [5], І. Полілуєвої [8], О. Сахно [8]. Особливості освітнього процесу розглядаються в працях Р. Гуревича [2], М. Кадемії [2], Г. Корчової [3], В. Павлюк [13], В. Савченко [13], Г. Ткачук [15], проте їхній вплив на розвиток резильєнтності здобувачів вищої освіти потребує глибшого аналізу. Аспекти адаптації майбутніх педагогів, запобігання емоційному вигоранню та наставництва, які мають важливе значення для визначення ролі викладача, висвітлені у дослідженнях Т. Гужанової [16], А. Ковтун [16], Л. Кудрик [14], Л. Остапко [16], Ю. Семеняко [16], Ю. Сурмяк [14], Т. Фасолько [16], Б. Якимчука [17].

Водночас комплексне вивчення взаємозв'язку між розвитком резильєнтності майбутніх педагогів та особливостями змішаного навчання залишається актуальним напрямом наукового пошуку. Важливу роль у цьому процесі відіграє викладач, який не лише сприяє формуванню психологічної стійкості здобувачів вищої освіти, а й адаптує освітній процес до їхніх потреб, забезпечуючи підтримку та мотивацію.

Зважаючи на актуальність зазначеної проблеми, мета нашої статті – проаналізувати роль викладача у формуванні резильєнтності майбутніх педагогів в умовах змішаного навчання, визначити ефективні методи підтримки здобувачів вищої освіти та дослідити їхній вплив на рівень стресостійкості й адаптації до освітнього процесу. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: проаналізувати роль викладача у формуванні резильєнтності майбутніх педагогів в умовах змішаного навчання; дослідити вплив педагогічної підтримки на адаптацію здобувачів вищої освіти до змішаного навчання, їхню саморегуляцію та навички стрес-менеджменту; представити результати емпіричного дослідження, що підтверджують значущість педагогічної взаємодії у розвитку резильєнтності майбутніх учителів; окреслити перспективи подальших досліджень щодо вдосконалення підходів до формування резильєнтності майбутніх педагогів в умовах цифровізації освіти та сучасних викликів професійної діяльності.

Перш ніж розглядати практичні аспекти нашого дослідження, варто зосередитися на теоретичних засадах, зокрема на визначенні резильєнтності в педагогічному контексті та змішаному навчанні, яке пропонують дослідники. Це дозволить краще зрозуміти ключові концепції та їхню роль у формуванні ефективних освітніх практик.

Так, І. Нечітайло, А. Алієва та О. Борюшкіна розглядають резильєнтність освіти як здатність освітньої системи та її учасників ефективно пристосовуватися до труднощів і викликів, зберігаючи стійкість на психологічному, соціальному та професійному рівнях. Науковці наголошують, що ця здатність характеризується вмінням оперативно вирішувати проблеми, створювати позитивну атмосферу та налагоджувати конструктивну взаємодію між учасниками освітнього процесу. Важливими складовими також є реалістичне планування та його послідовне впровадження, а також підтримка моральних, соціальних і культурних цінностей, які допомагають долати сучасні виклики [5, с. 140].

Л. Адаменко пропонує багатовимірний підхід до аналізу поняття резильєнтності, зокрема в професійній сфері. Дослідниця підкреслює, що резильєнтність – це не лише вроджена властивість особистості, а й навичка, яку можна розвивати завдяки зовнішнім чинникам та цілеспрямованій самопідготовці. Науковиця доходить висновку, що у професійному контексті резильєнтність проявляється як здатність ефективно адаптуватися до змін, діяти результативно в умовах стресу та знаходити конструктивні рішення в складних ситуаціях [1, с. 11].

І. Полілуєва та О. Сахно визначають резильєнтність як здатність педагогів швидко та ефективно адаптуватися до змін у професійному середовищі, долати емоційні й професійні виклики, підтримувати високу мотивацію та забезпечувати якісний освітній процес для здобувачів освіти. Дослідниці наголошують, що розвиток цієї якості сприяє не лише професійному зростанню педагогів, а й формуванню стійкої та підтримуючої освітньої спільноти [8, с. 142–143].

Інститут Клейтона Крістенсена (Clayton Christensen Institute) у США, відомий аналітичний центр, що досліджує освітні інновації, описує визначення змішаного навчання як освітній формат, у якому здобувачі освіти поєднують онлайн-навчання, що надає їм певний контроль над часом, місцем, маршрутом і темпом засвоєння матеріалу, з традиційним навчанням у класі під керівництвом викладача. Важливою особливістю цього підходу є інтеграція всіх компонентів освітнього процесу для створення цілісного та узгодженого освітнього простору [3, с. 78].

Розглянемо тлумачення поняття «змішане навчання» у працях вітчизняних науковців. Так, Р. Гуревич і М. Кадемія визначають його сутність як поєднання елементів електронного та традиційного навчання, що дозволяє інтегрувати сучасні технології в освітній процес закладів вищої освіти, зберігаючи водночас традиційні підходи та методи навчання [2, с. 106–107].

Г. Ткачук трактує змішане навчання як «...цілеспрямований процес передання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, заснований на поєднанні технологій традиційного, комп'ютерно орієнтованого, дистанційного та мобільно орієнтованого навчання...» [15, с. 145].

Змішане навчання поєднує традиційні аудиторні заняття з дистанційними технологіями, створюючи гнучке освітнє середовище, яке впливає на навчальну мотивацію, когнітивний розвиток і психологічну стійкість здобувачів вищої освіти. Завдяки поєднанню різних форматів взаємодії майбутні педагоги отримують можливість індивідуалізувати освітній процес, самостійно регулюючи темп і способи засвоєння матеріалу.

Водночас такий формат навчання ставить перед здобувачами освіти низку викликів, серед яких необхідність високого рівня самоорганізації, адаптації до нових цифрових платформ, подолання соціальної ізоляції та підтримання стабільної мотивації. Недостатність безпосереднього контакту з викладачами та одногрупниками може впливати на емоційний стан і знижувати відчуття залученості до освітнього процесу [17, с. 74].

У цьому контексті роль викладача є ключовою, яка полягає у тому, що застосовуючи інтерактивні методи, гейміфікацію, елементи проблемно-орієнтованого навчання та технології змістовної співпраці, можна підвищити рівень залученості здобувачів вищої освіти, розвивати їхню резильєнтність та формувати навички

самостійного навчання. Створення підтримувального освітнього середовища сприяє не лише ефективному засвоєнню знань, а й розвитку психологічної стійкості, критичного мислення та адаптивності до швидких змін у сучасному освітньому просторі.

Викладач в освітньому процесі виконує не лише роль джерела знань, а й наставника, який підтримує здобувачів вищої освіти у подоланні труднощів, формуванні професійних компетентностей та розвитку навичок емоційної саморегуляції. Особливо це актуально для майбутніх педагогів, яким у професійній діяльності доведеться не лише навчати, а й мотивувати, підтримувати та адаптуватися до потреб учнів.

Щоб ефективно сприяти цьому процесу, викладачі можуть застосовувати різні педагогічні підходи, зокрема:

1. *Надання зворотного зв'язку та підтримки* – регулярний конструктивний зворотний зв'язок допомагає майбутнім педагогам краще розуміти свої сильні сторони та напрями для розвитку, а також сприяє їхній мотивації до навчання.

2. *Використання коучингових і менторських методик* – індивідуальний підхід до здобувачів вищої освіти, допомога у визначенні їхніх професійних цілей, підтримка у саморозвитку та прийнятті рішень сприяють формуванню самостійності та впевненості.

3. *Організація рефлексивних практик та групових обговорень* – залучення майбутніх учителів до аналізу власного досвіду, обговорення викликів та пошуку ефективних стратегій їх подолання сприяє розвитку критичного мислення та професійної рефлексії.

4. *Створення безпечного освітнього середовища* – атмосфера довіри, взаємоповаги та підтримки дозволяє здобувачам освіти вільно висловлювати свої думки, не боятися помилок та експериментувати з новими підходами до навчання.

5. *Залучення інтерактивних методів навчання* – використання технологій, гейміфікації, проблемно-орієнтованого навчання та активних дискусій стимулює майбутніх педагогів до активного засвоєння матеріалу та розвитку комунікативних навичок [13; 14; 16].

Впровадження цих підходів не лише покращує якість освіти, а й сприяє розвитку психологічної стійкості здобувачів вищої освіти, що є ключовим чинником їхньої майбутньої педагогічної діяльності. Формування резильєнтності та вміння ефективно реагувати на виклики освітнього процесу допомагає майбутнім педагогам адаптуватися до змінних умов роботи, зберігати мотивацію та забезпечувати комфортне освітнє середовище для своїх учнів. Для підвищення рівня психологічної стійкості здобувачів вищої освіти викладачі можуть застосовувати такі методи:

1. *Проектне навчання* – виконання колективних завдань сприяє розвитку комунікаційних навичок, відповідальності та здатності до саморегуляції, що допомагає майбутнім учителям краще справлятися з труднощами та ефективно працювати в команді.

2. *Кейс-методи* – аналіз і розв'язання реальних педагогічних ситуацій дозволяє здобувачам освіти навчитися адаптуватися до складних умов, розвивати критичне мислення та знаходити оптимальні рішення в стресових ситуаціях.

3. *Психологічні тренінги* – інтеграція елементів тренінгових програм сприяє розвитку емоційного інтелекту, здатності до самоконтролю та управління власними емоціями, що є важливими навичками для роботи з учасниками освітнього процесу.

4. *Гейміфікація* – використання ігрових методів, змагальних елементів та інтерактивних завдань підвищує рівень мотивації, сприяє активному залученню до освітнього процесу та формує позитивне ставлення до навчання.

5. *Методи арт-терапії та релаксаційні техніки* – впровадження творчих методів, таких як малювання, музична терапія або дихальні практики, допомагає здобувачам вищої освіти знижувати рівень стресу, покращувати емоційний стан і підвищувати загальну психологічну витривалість [6].

Впровадження цих методів в освітньому процесі відіграє ключову роль у підготовці майбутніх педагогів, адже сприяє розвитку низки важливих навичок і якостей, необхідних для успішної професійної діяльності. Зокрема, такі підходи формують гнучкість мислення, що дозволяє педагогам швидко адаптуватися до змінних умов освітнього середовища, знаходити нестандартні рішення в складних ситуаціях та творчо підходити до розробки освітніх програм і методів викладання.

Крім того, розвивається здатність до швидкого прийняття рішень, що є критично важливою навичкою для педагога, який щодня стикається з різноманітними викликами: від необхідності оперативно коригувати освітній процес до ефективного реагування на поведінкові чи емоційні труднощі учнів. Завдяки застосуванню інтерактивних методик майбутні учителі вчаться оцінювати ситуацію, аналізувати варіанти дій і приймати оптимальні рішення у короткий термін.

Не менш важливим є ефективне управління власними ресурсами, включно з тайм-менеджментом, емоційною саморегуляцією та розподілом енергії для збереження професійної стійкості. Змішане навчання, інтерактивні завдання та тренінгові методики допомагають здобувачам вищої освіти розвивати навички самоконтролю, планування та визначення пріоритетів у своїй роботі, що сприяє зниженню ризику професійного вигорання.

Усі ці компоненти є невід’ємними складовими професійної компетентності сучасного педагога, який працює в умовах швидких змін, нових технологічних викликів та необхідності забезпечення індивідуального підходу до кожного учня. Завдяки поєднанню традиційних і сучасних методів навчання, майбутні вчителі отримують не лише фундаментальні знання, а й практичні інструменти для ефективної та стійкої професійної діяльності.

Для підтвердження значущості підтримки викладачів у формуванні резильєнтності проведено опитування «Вплив викладацької підтримки на формування резильєнтності здобувачів вищої освіти в умовах змішаного навчання» серед здобувачів педагогічних спеціальностей. Анкета для майбутніх педагогів містила наступні питання:

1. Як часто ви взаємодієте з викладачами поза аудиторними заняттями (консультації, онлайн-спілкування, додаткові обговорення)?

- а) дуже часто (щодня або кілька разів на тиждень);
- б) часто (раз на тиждень);
- в) рідко (раз на місяць);
- г) майже ніколи.

2. Які форми підтримки ви отримуєте від викладачів? (Можна обрати кілька варіантів)

- а) регулярний зворотний зв'язок щодо успішності;
- б) психологічна підтримка та мотивація;
- в) допомога у вирішенні труднощів;
- г) надання додаткових навчальних ресурсів;
- д) інше (вказіть).

3. Чи відчуваєте ви впевненість у власних силах завдяки підтримці викладачів?

- а) так, значною мірою;
- б) частково;
- в) ні, не відчуваю.

4. Як ви оцінюєте власний рівень резильєнтності в умовах змішаного навчання?

- а) високий (легко адаптуюся до змін);
- б) середній (інколи виникають труднощі, але долаю їх);
- в) низький (часто відчуваю стрес і труднощі в адаптації).

5. Які методи підтримки викладачів найбільше сприяли вашій стресостійкості та адаптивності?

- а) особисті консультації;
- б) мотиваційні бесіди та підтримка;
- в) використання інтерактивних методів навчання;
- г) гнучкий підхід до освітнього процесу;
- д) інше (вказіть).

В опитуванні взяли участь 120 здобувачів вищої освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Розглянемо отримані результати детальніше.

Так, 68% респондентів зазначили, що мають регулярну взаємодію з викладачами (консультації, зворотний зв'язок, мотиваційна підтримка). 74% респондентів вказали, що викладацька підтримка допомагає їм почуватися впевненіше та знижувати рівень стресу. Майбутні педагоги, які отримували особисті консультації та мотиваційну підтримку, демонстрували вищий рівень резильєнтності (83% відзначили середній або високий рівень адаптивності). Серед найефективніших методів викладацької підтримки респонденти назвали:

- регулярний зворотний зв'язок (65%);
- мотиваційні бесіди (54%);
- використання інтерактивних методів навчання (49%);
- гнучкий підхід до оцінювання (41%).

Отже, результати опитування підтвердили, що викладацька підтримка є важливим фактором у формуванні резильєнтності майбутніх педагогів. Ті, хто регулярно взаємодіє з викладачами, краще адаптуються до умов змішаного навчання, демонструють вищий рівень стресостійкості та впевненості у своїх силах. Це підкреслює необхідність впровадження систематичної підтримки здобувачів вищої освіти з боку викладачів для підвищення ефективності освітнього процесу.

Формування резильєнтності у майбутніх педагогів є важливим завданням сучасної освіти. Викладач відіграє ключову роль у цьому процесі, використовуючи підтримку, рефлексію та інноваційні методи навчання. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку практичних рекомендацій для освітян щодо підвищення рівня резильєнтності здобувачів вищої освіти у цифрову епоху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко Л. С. Актуальні підходи до проблеми дослідження психічної резильєнтності. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. № 5(58). С. 5–13.
2. Гуревич Р., Кадемія М. Змішане навчання й інноваційні технології підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2017. Т. 7, Вип. 1. С. 106–112.
3. Корчова Г. Л. Дистанційне та змішане навчання: теоретичний аспект. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. Т. 2, № 76. С. 77–80.
4. Міністерство освіти і науки України: офіційний веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 25.02.2025).
5. Нечитайло І., Алієва А., Борюшкіна О. Принципи резильєнтності системи освіти в умовах соціального потрясіння (на прикладі українських шкіл в умовах російсько-української війни). *Грані*. 2024. Т. 27, № 1. С. 139–150.
6. Освіта України в умовах воєнного стану: управління, цифровізація, євроінтеграційні аспекти: збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції (25 жовтня 2022 р., м. Київ, Україна) / Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики». Київ, 2022. 360 с.
7. Освіта.уа: веб-сайт з новинами та аналітичними матеріалами щодо змін у системі освіти. URL: <https://osvita.ua/> (дата звернення: 27.02.2025).
8. Полідуєва І., Сахно О. Резильєнтність як складова забезпечення психологічного здоров'я педагогів в умовах війни. *European Humanities Studies: State and Society*. 2024. № 1. С. 140–151.
9. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII (із змінами). *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 37-38. Ст. 2004.
10. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної, загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти «Плекання резильєнтності в закладі освіти»: Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.07.2023 р. № 889. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa> (дата звернення: 03.03.2025).
11. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII (із змінами). *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38-39. Ст. 380.
12. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 31. Ст. 226.
13. Савченко В., Павлюк В. Інноваційні підходи до підготовки майбутніх учителів у закладах вищої освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2021. № 1. С. 20–27.
14. Сурмяк Ю., Кудрик Л. Педагогічний коучинг у підготовці майбутніх фахівців. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2017. Вип. № 1 (2). С. 39–43.
15. Ткачук Г. В. Змішане навчання та особливості використання ротатійної моделі у навчальному процесі. *Інформаційні технології в освіті*. 2017. № 4 (33). С. 143–156.
16. Фасолько Т. С., Ковтун А. В., Гужанова Т. С., Остапко Л. О., Семеняко Ю. Б. Використання сучасних педагогічних технологій в дошкільній освіті: наставництво та коучинг у підготовці вихователя ЗДО. *Вісник науки та освіти*. 2023. №8 (14). С. 807–820.
17. Якимчук Б. Відчуження від навчання та емоційне вигорання студентів в умовах off-line навчання. *Psychology Travels*. 2023. № 3. С. 72–81.

REFERENCES

1. Adamenko, L. S. (2020). Aktualni pidkhody do problemy doslidzhennia psyykhichnoi rezyliientnosti [Current approaches to the problem of researching mental resistance]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy – Bulletin of the National Defense University of Ukraine*, issue 5 (58), 5–13 [in Ukrainian].
2. Fasolko, T. S., Kovtun, A. V., Huzhanova, T. S., Ostapko, L. O., & Semeniako, Yu. B. (2023). Vykorystannia suchasnykh pedahohichnykh tekhnolohii v doshkilnii osviti: nastavnytstvo ta kouchynh u pidhotovtsi vykhovatelii ZDO [The use of modern pedagogical technologies in preschool education: mentoring and coaching in the training of preschool teachers]. *Visnyk nauky ta osvity – Bulletin of Science and Education*, issue 8(14), 807–820 [in Ukrainian].
3. Hurevych, R., & Kademii, M. (2017). Zmishane navchannia y innovatsiini tekhnolohii pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv u vyshchykh navchalnykh zakladakh [Blended learning and innovative technologies for training future professionals in higher education institutions]. *Porivnialna profesiina pedahohika – Comparative professional pedagogy*, issue 7 (1), 106–112 [in Ukrainian].
4. Iakymchuk, B. (2023). Vidchuzhennia vid navchannia ta emotsiine vyhorannia studentiv v umovakh off-line navchannia [Alienation from learning and emotional burnout of students in offline learning]. *Psychology Travels*, issue 3, 72–81 [in Ukrainian].
5. Korchova, H. L. (2021). Dystantsiine ta zmishane navchannia: teoretychnyi aspekt [Distance and blended learning: theoretical aspect]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of Formation of Creative Personality in Higher and Secondary Schools*, issue 2 (76), 77–80 [in Ukrainian].
6. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy [Ministry of Education and Science of Ukraine]. URL: <https://mon.gov.ua>.
7. Nechitailo, I., Aliieva, A., & Boriushkina, O. (2024). Pryntsyipy rezyliientnosti systemy osvity v umovakh sotsialnoho potriasinnia (na prykladi ukrainskykh shkil v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny) [Principles of resilience of the education system in the context of social upheaval (on the example of Ukrainian schools in the context of the Russian-Ukrainian war)]. *Hrani – Facets*, issue 1 (27), 139–150 [in Ukrainian].
8. Osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu: upravlinnia, tsyfrovizatsiia, yevrointehratsiini aspekty. (2022). *Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (25 zhovtn. 2022 r., Kyiv) – International Scientific and Practical Conference*. Kyiv [in Ukrainian].
9. Osvita.ua: veb-sait z novynamy ta analitychnymy materialamy shchodo zmin u systemi osvity [Osvita.ua: a website with news and analytical materials on changes in the education system]. URL: <https://osvita.ua/> [in Ukrainian].
10. Poliluieva, I., & Sakhno, O. (2024). Rezyliientnist yak skladova zabezpechennia psyykholohichnoho zdorovia pedahohiv v umovakh viiny [Resilience as a Component of Ensuring the Psychological Health of Teachers in the Context of War]. *European Humanities Studies: State and Society*, issue 1, 140–151 [in Ukrainian].
11. Pro osvit: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII (iz zminamy) [On education: Law of Ukraine of 05.09.2017 No. 2145-VIII (as amended)]. (2017). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletins of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 38–39, art. 380.
12. Pro povnu zahalnu seredniu osvitu: Zakon Ukrainy vid 16.01.2020 r. № 463-IX [On complete general secondary education: Law of Ukraine of January 16, 2020, No. 463-IX]. (2020). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletins of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 31, art. 226.
13. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. № 1556-VII (iz zminamy) [On higher education: Law of Ukraine No. 1556-VII of July 1, 2014 (as amended)]. (2014). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletins of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 37–38, art. 2004.
14. Pro zatverdzhennia Typovoi prohramy pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv doshkilnoi, zahalnoi serednoi ta profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity “Plekannia rezyliientnosti v zakladi osvity”: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 25.07.2023 r. № 889 [On Approval of the Model Professional Development Program for Teachers of Preschool, General Secondary and Vocational (Vocational and Technical) Education Institutions “Building Resilience in an Educational Institution”: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 25.07.2023 No. 889] (2023). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa> [in Ukrainian].

15. Savchenko, V., & Pavliuk, V. (2021). Innovatsiini pidkhody do pidhotovky maibutnikh uchyteliv u zakladakh vyshchoi osvity [Innovative approaches to training future teachers in higher education institutions]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu – Collection of scientific papers of Uman State Pedagogical University*, issue 1, 20-27 [in Ukrainian].
16. Surmiak, Yu., & Kudryk, L. (2017). Pedahohichniy kouchynh u pidhotovtsi maibutnikh fakhivtsiv [Pedagogical coaching in the training of future professionals]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, issue 1(2), 39–43 [in Ukrainian].
17. Tkachuk, H. V. (2017). Zmishane navchannia ta osoblyvosti vykorystannia rotatsiinoi modeli u navchalnomu protsesi [Blended learning and features of using the rotational model in the educational process]. *Informatsiini tekhnolohii v osviti – Information technologies in education*, issue 4 (33), 143–156 [in Ukrainian].